

Klic TRIGLAVA

LETO X.

2. MARCA 1957.

ŠTEV. 208.

SLOVENSKA BESEDA

Kulturna dejavnost v emigraciji ni enostavna stvar, a vendar lahko rečemo, da ta dejavnost v deželah, kjer žive Slovenci v večjih skupinah, kot n.pr. v Argentini in Združenih državah, lepo cvete in se razvija. Ohranitev materinskega jezika, zlasti v svoji nepokvarjeni obliki, je težavna, a v leposlovju še dvakrat bolj. Kljub temu, da je preteklo od našega odhoda iz domovine že dobrih deset let, je naša pisana slovenska beseda ostala skoro docela nedotaknjena in samo v časopisih naletimo sem pa tja na kako poslovenjeno tujko. Ohranitev te čistočbe seveda postajala iz leta v leto bolj težavna, zlasti pri doraščajoči mladini. Za to je toliko bolj važno, da sedaj, ko je še čas, podpremo dejavnost naših kulturikov in pripravimo doraščajočim rodovom osnovo za njihovo lastno izpopolnjevanje. Poleg pisane besede je nedvomno važna tudi živa govorica, kjer je težava še morda hujša, a to zlasti pri Slovencih, ki žive daleč od velikih slovenskih naselbin. Za te je pisana in govorjena slovenska beseda edini stik z narodom, iz katerega so izšli.

KLIC TRIGLAVA objavlja te dni oglas za novo slovensko ploščo, ki jo je posnel slovenski pevski zbor KOROTAN v Clevelandu v Združenih državah. Sedaj je na še uredništvo to ploščo tudi prejelo in jo preizkusilo ter z veseljem ugotovilo, da smo prvič v emigraciji dobili zares kvalitetno izvedbo nekaterih slovenskih narodnih in umetnih pesmi v obliki, ki je dostopna vsakomur neglede na razdalje. Pevski zbor KOROTAN šteje 64 glasov: 19 sopranov, 11 altov, 15 tenorjev in 19 basov. Poleg tega ima še nekaj zelo dobrih solistov, kot baritonista Jožeta Dovjaka in sopranistki Malko Povirk-Gregorčeva in Mimi Veiderjevo. Začetek zbora sega nazaj v leto 1951, ko so ga tvorili samo moški glasovi, katerim pa so se že nekaj mesecev za tem pridružili tudi ženski. Največ koncertov je bilo prirejenih v domačem Clevelandu, a v septembru 1955. je bil prirejen koncert tudi v Torontu, v Kanadi. Januarja 1954. je zbor predvajal enourni slovenski pevski in drugi kulturni in prosvetni program na clevelandski televizijski postaji, od jeseni 1953. dalje pa sodeluje pri polurni slovenski oddaji na clevelandskem radiu WERE. Juli in avgusta 1953. je zbor sodeloval tudi pri prvem jugoslovanskem folklornem filmu, ki so ga v Clevelandu predvajali prvič koncem januarja 1954. Nemalo zaslužno za to bogato preteklost nosi konservatorist Metod MILAČ, ki je zborov pevovalja, kakor tudi zaporedni predsedniki Marijan Štrancar, dr. Stane Šušteršič in Jože Likar, da seveda ne omenimo požrtvovalnosti in navdušenosti članov zbora samega.

Plošča obsega skoro tričetrt urni program za moški, ženski in mešani zbor ter solo točke, kar na žalost mine prehitro, da bi človek bil zares zadovoljen. V normalnih prilikah bi bilo tri četrt ure prepevanja kar dovolj, toda koncert te vrste bi človek lahko poslušal dolge ure. Predvajanje pesmi je izbrušeno do poptankosti in nam nudi tudi s tega vidika pravi umetniški užitek. Vseeno, plošča še vedno ostane plošča in jo lahko ponavljamo kolikorkrat in kadarkoli nas je želja. V tem je neprecenljiva vrednost tega podviga. Težavo sicer predstavlja dejstvo, da je to "počasna plošča" (long-playing record), kajti v mnogih deželah izven Amerike je le malo ljudi, ki imajo radiograme ali gramofone z napravo za predvajanje teh plošč. Stvar je prav za prav ameriška zamisel, ki šele prodira navzven in bo trajalo še nekaj časa predno bo postala enako udomačena kot navaden gramofon ali radio. Toda kljub tej trenutni težavi ni vrednost plošče prav nič zmanjšana. Naši ljudje jo še vedno morejo poslušati pri kakem znancu ali v kakem klubu, ki to napravo poseduje, a nakup plošče same bo predstavljal še en doprinos k naporom, da se naša slovenska beseda ohrani za nas in naše otroke. Uredništvo

TUDI JUGOSLOVANSKA MOŽNOST?

Lani v avgustu je tisk, ki zastopa idejo samostojne slovenske države, objavil izid volitev v glavni odbor "Slovenskega državnega gibanja". Te volitve, ki so bile tajne, so potekale nekako tri mesece in pol; kot sodim, v prvi vrsti med podpisniki svoječasne Izjave, predložene tedanjemu N.C.F.E. v New Yorku, in ka = snejšimi novopridobljenimi pristaši. Po časopisnem obvestilu so bili izvoljeni v tričlanski izvršilni odbor gg.dr.Ciril Žebot, Jože Goršič in Miro Krek (odnosno dr.Ludve Leskovar, ker sta poslednja dva dobila enako število glasov.) Poleg teh pa bi naj v glavnem odboru sedela še gg.dr.Mate Resman in bivši narodni poslanec Jože Špindler kot "zastopnika neorganiziranih pripadnikov slovenskega državnega gibanja", kakor je bilo rečeno v sporočilu, ter sedem zastopnikov drugih društev in organizacij, ki to idejo zagovarjajo. Imena teh niso doslej sporočena in tudi "po drobnejše poročilo" o celi zadevi doslej še nisem nikjer zasledil, čeprav je to bilo 15.avgusta lani objubljeno. Zaradi čakanja na to "poročilo" sem tudi pozen s tem člankom.

V kratkem obvestilu o izidu volitev, podpisanem od "člana volilne komisije" g.Ludvika Jamnika, nekoliko presenetita dve stvari. Da so volitve potekale pisme no in tajno, v to ne dvomim, ker je to možno izpeljati, čeprav zahteva precej časa. ("Slovenska Pravda" na primer že leta sem voli svoj odbor na tak način.) Toda s časom mi ne gre v račun to, da bi bilo v tem roku treh mesecev in pol istočasno tudi mogoče vzpostaviti zvezo med "neorganiziranimi" in od njih doseči, da bi postavili svoje kandidate za volitve in da bi končno tudi imenovana dva izvolili. Ker pač ni na razpolago "podrobnejšega poročila", morem zato domnevati, da so bili taki neorganizirani več ali manj postavljeni pred izvršeno dejstvo, da so dobili kandidate že določene. (Morda celo samo dva in je torej bilo kaj malo voliti.) To bi sklepal tudi na podlagi vesti, da je bilo sprva ponujeno mesto v odboru g.dr.Pavlovčiču, ki pa ga je odklonil, češ da vendar ne more zastopati "neorganiziranih" iz enostavnega razloga, ker niso organizirani in ga torej ne morejo kandidirati ali pooblastiti kot svojega zastopnika. Pa to končno ni tako važno. Če so s tem zadovoljni "neorganizirani" volilci, zakaj bi ne bili tudi drugi?

Bolj sem presenečen nad kandidaturo in izvolitvijo dr.Mateja Resmana, ki je obenem predsednik clevelandskega kulturnega društva "Krog", čeprav je jasno, da v gibanju on ne predstavlja "Kroga" niti nima "Krog" kaj skupnega z gibanjem. Kolikor mi je znano, je dr.Resman preudaren človek, daleč od vsake skrajnosti. Rekel bi, da je jugoslovansko usmerjen, čeprav to dejstvo čisto nič ne zmanjšuje njegove privrženosti slovenski državni ideji. Kolikor morem od daleč sklepati, jemlje dr.Resman slovensko državo kot osnovo in kot dejstvo; torej nekaj, kar je. Iz tega vidika torej zanj ne bi bilo debate, ali je za slovensko državo ali ni. Je, ker ta država obstoja in ker bi bilo - če nič drugega - nesmisel, nekaj podirati, kar je bilo pridobljeno s toliko krvjo. Toda po drugi strani sklepam, da dr.Resman upošteva tudi vse geopolitične činitelje, ki dopovedujejo, da sama slovenska država ne more obstati. S Trstom morda še kako; brez njega gotovo ne. Toda to končno dopuščajo tudi prvaki gibanja, ker ne izključujejo višje vezave. Razliko med njimi in dr.Resmanom vidim v tem, da prvi s stalno in enostransko kritiko Jugoslavije to možnost praktično izključujejo, dočim realistični dr.Resman predvideva, da je vezava slovenske države v demokratično jugoslovansko skupnost najlažja in tudi realistična kombinacija, ker vendar Jugoslavija že obstoja. Treba ji je le da ti polno svobodo.

Dvomim, da ne bi bili prvaki samoslovenskega gibanja vedeli za takšno ali vsaj podobno dr.Resmanovo stališče. Toda ker posledic tega znanja doslej še ni sem mogel zaznati, morem pač le ugibati. Vidim dve možnosti: ali gre za propagandno potezo, češ da so celo jugoslovansko orientirani Slovenci - à la dr.Resman - za slovensko državo ali pa gre za dejansko, praktično spremembo politične taktike ali celo smeri. V prvem primeru bi bil dr.Resman pač le žalostna lutka. V drugem primeru pa bi mogel v glavnem odboru blažiti skrajnosti in vplivati, da bi njegovi kolegi na vso zadevo gledali manj sentimentalno, pa zato bolj realistično, politično; naj že bo to iz jugoslovanskih notranjepolitičnih ali pa mednarodnih vidikov.

P.

+ ADAM PRIBIČEVIĆBEOGRAJSKA OPERA V PARIZU

12.februarja t.l. je umrl v Kanadi Adam Pribičević, znani publicist, politik in član izvršnega odbora Samostojne Demokratske stranke.

. Beograjski operni in baletni ansambel bosta gostovala v Parizu od 27. do 30. marca. Poleg baletov bo prikazana opera "Don Kihot".

R A Z G L E D I :

NOVI LJUDJE! - Časopis RAVNOGORSKI BORAC je objavil v svoji novemberski številki uvodnik pod naslovom "Novo poglavje". Uvodnik je zanimiv in predstavlja rezultat dogodkov na Poljskem in Madžarskem. Med drugim pravi, da je trošila emigracija v poslednjih desetih letih svoje sile predvsem za neplodna razpravljanja in da ni bila sposobna, da bi se vživela v proces, ki se je medtem razvijal v domovini. "Samo majhen del te emigracije, mladi odnosno mlajši ljudje so uspeli, da se oddaljijo od balasta preteklosti, ki je stal napoti vsaki skupni in pozitivni akciji"... "Vse do pred mesecem dni je bilo med emigrantskimi politikami in nekaterimi bivšimi četniškimi starešinami skoro nemogoče braniti tezo, da oni ne bodo ti, ki bodo igrali kako važno vlogo pri osvoboditvi domovine in da jih dežela kot ta ke ne želi." Uvodnik nadalje pojasnjuje, da bo "revolucija" v Jugoslaviji izvedena na isti način kot na Poljskem in Madžarskem, brez sodelovanja emigracije. "Baš te sile odpora v domovini, katere naša emigracija ni jemala v obzir ob priliki svojih državnih kombinacij odnosno jih je podcenjevala, bodo glavni in odločilni činitelji pri osvoboditvi domovine. Ako politični modrijani in samozvani voditelji v emigraciji mislijo, da se bodo lahko ob svojem povratku v že osvobojeno deželo priporočili ljudem s kompleti časopisov, ki so tu izhajali, skrbno sestavljenimi govori ob priliki nacionalnih svečanosti in komemoracij, ter s publikacijami, ki se bavijo z njihovo preteklostjo, se kruto varajo... To novo poglavje, ki označuje začetek revolucionarnih svobodoljubnih pokretov v deželah, ki se nahajajo v komunističnem robstvu, zahteva izpremembo tudi v emigraciji; zahteva nove ljudi, ki bi pomagali revoluciji doma s tem, da bi tu, v tujini, v svobodnem svetu, postali verni tolmači resničnega razpoloženja, narodovega razpoloženja v domovini, ne pa onega, ki je prevladovalo pred desetimi ali petnajstimi leti. Ti naši stari politiki, ako hočejo napraviti stvari svobode največjo uslugo, bi storili najboljše, ako bi se umaknili in odstopili svoja mesta mlajšim, živahnijšim silam, ki gledajo na stvari bolj realistično... Ako pa bodo to izpremembo ovirali; bodo današnje negativno oceno samo pojačali, a pri tem ne bodo mogli zaustaviti tok dogodkov in časa, ki jih bo tako ali tako potisnil ob stran in vrgel na površje novo ekipo..."

Ako ne bi človek vedel, da gre tu za demagogijo in za neznanje uvodničarja, bi rekel, da je ta uvodnik plod kakih fašistov - totalitarcev. Kaj namreč skuša pisec uvodnika, zavestno ali podzavestno, napraviti? Najti skuša "žrtvenega koza" med starci in prepričati ljudi v domovini, češ: "Starci so krivi, da še niste svobodni!"

Uvodnik je obenem tudi otročji, medtem ko pisec uvodnika izkazuje mentaliteto trinajst do štirinajst letnega dečka, ki običajno ve mnogo bolje, kako je potrebno urediti svet, voditi politiko, osvoboditi domovino itd. Nekateri fizično zreli ljudje se ne morejo znebiti te mentalitete vse svoje življenje. Mladost sama po sebi ni nobena kvalifikacija za upravljanje države, kakor ni tudi starost. A da so mnogi starci reakcionarni, je dobro poznana stvar, s katero je treba računati. Toda mladi ali stari, vsak poedinec ima pravico do svojega mišljenja. Te ga ne smejo osporiti niti mladi starim niti stari mladim. A pisec uvodnika osporava starim baš to pravico, da mislijo za sebe in zahteva, da usvojijo njegovimi sli. To je neploden način, po katerem naj bi prišlo do sodelovanja med stari in mladimi. Stari imajo gotov ugled, a mladi voljo za delo. Oboje skupaj bi lahko dalo pozitivne rezultate.

Pisec govori o "balastu preteklosti", a pri tem pozablja, da je tudi sam proizvod te preteklosti. Enako je posrečeno, ko pisec trdi, da starci odnosno emigracija nasplošno ne bo igrala nobene "vloge pri osvoboditvi domovine", kot dane bo po "osvoboditvi" (bogsigavedi, kaj si pod tem predstavlja) nobene možnosti ali potrebe, da mnogi emigranti, stari in mladi, dajo svoj doprinos k ureditvi države. Naravno, pisec uvodnika smatra, da imajo na to pravico samo takozvani "zaslužni", med katere šteje nedvomno tudi sebe. A poleg tega si upa všteti tudi sebe med one, ki naj bi bili v svobodnem svetu "verni tolmači svobodoljubnih pokretov v domovini" ter morda zaupno ve celo to, koga in kaj narod doma želi. Doselej sem slišal že na stotine raznih verzij o tem, kaj si narod doma želi (kot da narod ni sestavljen iz milijonov poedincev, od katerih ima vsak posebne želje). Monarhisti govorijo celemu svetu, da je narod doma za kralja Petra in verujejo, da se bo po osvoboditvi vrnil domov na belem konju. Ravnogorci trdijo, da je ves narod organiziran v nekakšnem "Narodnem ravnogorskem pokretu", itd. itd. Te pesmi pojejo enako Srbi kot Hrvati in Slovenci. Vsak od nas vse, kaj narod misli!

Novi ljudje? Nove ekipe? Nikakor ne, ako naj nam služi pisec tega uvodnika

za model. Ne novi ljudje, ne nove ekipe, ki naj bi zamenjale "starce", marveč novi duh, demokratski duh - to je ono, kar je potrebno. Mi verjetno ne bomo mogli sodelovati pri "osvoboditvi domovine" (niti ne vemo, kako bo do tega prišlo - Ma = džarska in Poljska nista svobodni kljub revoluciji), toda lahko bomo prenesli v domovino demokratski duh, ako že danes v emigraciji delamo v tem duhu.

B. SIMONIČ

PISMA UREDNIKU

Ustavna vprašanja. - KLIC TRIGLAVA je objavil članek g.F.Lovrenca "Jugoslovanska ustavna vprašanja" in članek g.S.Jereba "Misli na 'ustavna vprašanja'". Zelo težko je dati mišljenje k enemu ali drugemu članku, ker oba vsebujeta gomilo raznih stvari, o katerih bi bilo potrebno razpravljati na dolgo in široko posamič.

Vsi oni, ki smatrajo, da je Jugoslavija potrebna, se strinjajo, da je lahko samo federativna. Federalizem ne pomeni "razbijanja jugoslovanske misli", kot ne kateri trdijo, marveč predstavlja en način (nekateri celo smatrajo, da je to edini način), na katerega se lahko najde rešitev problemov politične organizacije v Jugoslaviji. Odnosno, da navedem citat iz knjige profesorja tesaške univerze Williama S.Livingstona (Oxford, 1956):

"Skoro vsaka razprava o federalni vladi in njenih problemih se pričene s predpostavko, da gre za vprašanje, ki se tiče legalnega formalizma in formalnega pravnega sistema. Analiza tega vprašanja je običajno pravna analiza in politična vprašanja so običajno podrejena principom ustavnega zakona.

"To je gotovo najprimernejši način, na katerega se da razpravljati to vprašanje in v mnogih slučajih je tudi edini možni način. Toda ni edini. Če se pojavi neko vprašanje, ki zahteva legalen odgovor, ga je možno rešiti samo na pravni način... Legalni odgovori imajo svojo vrednost samo za rešitev pravnih problemov. Federalizem pa je povezan tudi z mnogimi drugimi problemi, ki niso pravne narave. Bistveno naravo federalizma je treba poiskati v gospodarskih, socialnih, političnih in kulturnih silah, ki nakazujejo potrebo za usvojitve federalnih oblik, in ne samo v duhu legalne in ustavne terminologije. Federalizem je podobno kot večina odrejenih oblik rešitev odnosno poskus rešitve nekega določenega problema politične organizacije. Federalne vlade in federalne ustave... nastajajo na podlagi gotovih podžigajočih elementov in federalni sistem se zavestno uporablja kot sredstvo za rešitev problemov, ki jih predstavljajo ti elementi."

Mislím, da bi bilo mnogo boljše, ako bi gg.Lovrenc in Jereb razčistila mnoge druge stvari predno se upuščata v razpravo. Je možno, vse spremembe v rokopisu najbo do predložene piscu v odobritev."

vo legalne strani. Posebno g.Lovrenc bi moral najpreje razčistiti gotove pojme z demokratske točke gledišča, da bi nje govi argumenti lahko postali močni. M.

G.urednik! - Zanima me, s kakšnim potnim listom potujejo člani Karadjordjevičeve družine. Ali ima kralj Peter potno listino izdano na podlagi mednarodnega sporazuma o beguncih brez državljanstva od 15.oktobra 1946, s katero rabi vizo za vsako državo, kamor se na meni? Ali pa so si on in njegova brata omislili angleške potne liste, s katerimi je toliko manj sitnosti na potovanjih?

B.P.

G.urednik! - Ali Vam je pohvala g.M.T. (KT 206) toliko ugajala, da se Vam ni zdelo vredno postaviti v obrambo lista, ki ga urejate? Če namreč "Klic Triglava" - poleg prinašanja vesti - ne izhaja tudi zato, da bralci ob njegovih člankih ne razmišljajo in se z argumenti ne udeležujejo razprave, potem ni nobene razlike med njim in ostalimi slovenski mi listi. V takem primeru bi zaradi mene "Klic Triglava" lahko danes prenehala izhajati, da ne bo "motil zbranih" na sodni dan".

D.P.

Op.ur.: "Pohvala", ki jo omenja g.D.P. ni veljala meni, marveč gg.P. in B.Simoniču. Zvest načelu, da imajo čitatelji pravico, da povedo, kaj o člankih in razpravah, ki tem člankom sledijo, menijo, sem objavil tudi pismo g.M.T., ki ne rabi nobenega pojasnila. G.M.T. pač ne morem prisiliti, da mi razprava med g.P. in g.Simoničem ugajala.

Urednik

Torontska "Slovenska država" je iz "Etičnega kodeksa Združenja piscev za revije" ponatisnila naslednji memento urednikom:

"Uredniki smejo popraviti ali črtati rokopis zaradi sloga, slovnice, zgoščenosti ali prireditve, toda noben urednik ne sme spremeniti smisla katerekoli trditve, dokler ni prej prepričan pisca, da je prvotna trditev zmotna. Vse spremembe v dejstvih ali okoliščinah in, kolikoli je možno, vse spremembe v rokopisu najbo do predložene piscu v odobritev."

ŠOLA V HIŠI ZAROTNIKOV

Mednarodni biro FABIAN SOCIETY, o kateri je v KLICU TRIGLAVA pisal že S.L. v štev.200, je priredil od 15. do 17.februarja t.l. poseben seminar pod naslovom "The new look in Eastern Europe" (Nova smer v vzhodni Evropi), na katerem so predavali Paul IGNOTUS, povojni madžarski tiskovni ataše v Londonu; Lucjan BLIT, predvojni socialistični odbornik mestnega sveta Varšave; prof.Hugh SETON-WATSON, angleški univ.profesor za rusko zgodovino; in Richard LOWNETHAL, diplomatski dopisnik angleškega tednika OBSERVER. Seminar se je vršil v "Hiši zarotnikov", Beatrice Webb House, blizu Dorkinga, Surrey, kjer so se nekdanje sestajali prvi voditelji angleških socialistov. Predsedoval je Kenneth YOUNGER, državni podtajnik za zunanje zadeve v zadnji laburistični vladi in narodni poslanec v sedanjem parlamentu. Omenil bi še, da je okrog sto laburističnih narodnih poslancev včlanjenih v FABIAN SOCIETY, kar gotovo predstavlja "možganski trust" laburističnega pokreta.

Toda neglede na to, kdo je priredil ta seminar, zame so bila omenjena imena dovoljno zagotovilo, da bo seminar na visoki stopnji in da se mu izplača prisostvovati ter o njem poročati čitateljem KLICA TRIGLAVA. Zaradi pomanjkanja prostora bom moral razdeliti vso snov na dva dela: Topot bom obdelal predavanja gg. Ignotusa in Blita, prihodnjič pa predavanja prof.Seton-Watsona in g.Lowenthala.

Upor na Madžarskem

PAUL IGNOTUS, madžarski socialist, je bil tiskovni ataše v Londonu po zadnji svetovni vojni. Ko je prišlo na Madžarskem do združitve komunistov in socialnih demokratov v eno stranko, so ga obtožili vohunstva v korist britanskega Intelligence Service-a in ročno zaprli. Podobna usoda je doletela tudi druge madžarske socialistične voditelje. Izpustili so ga šele po 20.kongresu sovjetske kompartije, ko se je pričel proces "rehabilitacije". Doživel je vstajo v Budimpešti in po njenem propadu pobegnil na Zapad.

Ignotus se je v svojem predavanju omejil samo na dva vprašanja: 1) Ali je predstavljal upor na Madžarskem revolucijo ali proti-revolucijo? 2) Kateri družbeni razred je bil v uporuh najbolj aktiven? Na vsa ostala vprašanja, ki so zanimala slušatelje, je odgovoril v razpravi.

Kadarkoli pride do uporov, se je potrebno predvsem vprašati, proti komu ali čemu so se ljudje uprli? V madžarskem slučaju so se ljudje dvignili proti tuji nadvladi in vmešavanju, ne pa proti osnovnim reformam, ki so se izvršile po osvoboditvi izpod nacizma. Priznati je treba, da so Rusi osvobodili Madžarsko izpod nacizma in da so pomagali razbiti semi-feudalno ureditev, ki je tam še vedno obstojala. Pomagali so razbiti veleposestva in poddržaviti gotove osnovne industrije, za kar jim je bilo madžarsko ljudstvo hvaležno. Tudi po združitvi socialdemokratske in komunistične stranke je bil režim še vedno dokaj svobodoljuben. Toda po letu 1948. so se pričeli "glajhšaltunga", diktatura in hvalospevi "voditeljem". Kadarkoli se je na nekem sestanku omenilo Rakosijevo ime, so morali udeleženci vstati in ploskati po taktu. Hlapčevska uslužnost se je razvijala kot nikdar poprej. Potegovanje civilov za vojaške čine, ki so pomenili oblast, je preselilo vse meje. Vsi Madžari, ki so kdajkoli v preteklosti potovali na Zapad, so bili osumljeni zvez z Zapadom in automatično obtoženi kot "vohuni". Propaganda proti preprečevanju materinstva je bila podobna propagandi v nacistični Nemčiji. Veliki plakati so oznanjali: "Materinstvo za poročene žene je dolžnost - za neporočene slava!" Vse to je vodilo ljudi do prepričanja, da je režim nele despotski, ampak tudi reakcionarni. Toda ko so njihove proteste zadušili ne le Rakosi, Gero in drugi, marveč tudi Rusi, so se ljudje uprli, da bi jim tujci diktirali v lastni državi.

Kateri razred je bil najbolj aktiven v vstaji? Vsi razredi brez razlike. Konservativni elementi so bili prav za prav že izza vojne tako potlačeni in oslabljeni, da niso igrali nobene aktivne vloge, čeprav so podpirali vsako potezo ugnanih komunistov. Kmetje so stali solidno za uporniki in jih podprli s hrano. Najaktivnejši od vseh so bili dejansko mladi ljudje - študentje in oficirji - ki so jih od vsega početka vzgajali v komunističnem in pro-ruskem duhu. Tem so se nato pridružili delavci.

V razpravi, ki je sledila tem kratkim ugotovitvam, je Ignotus podal še sledeče odgovore na številna vprašanja: Vstaja ni bila pripravljena. Edini dokaz, da je bila pripravljena, ki si ga je novi predsednik Kadar lahko omislil, je bila ne Dalesova izjava, da je "vedel, da bo do tega prišlo". Dejansko pa se je začelo

tako, da je tajna policija streljala na demonstrirajoče študente, ki so se nato v sveti jezi zatekli k svojim kolegom med oficirji in dobili od njih orožje. Madžarska je izdelovala veliko orožja, ker so Rusi smatrali, da lahko satelitom zaupajo in da jim bodo sateliti služili kot najemniki. To je tudi razlog, da sedaj nihče razen tajne policije in varnostnih odredov ni več oborožen. Vstaja se ni začela kot posledica dogodkov na Poljskem, čeprav so protesti gotovo bili posledica procesa "destalinizacije". Vzrok je bil predvsem v krutosti tajne policije. Madžarska žal ni imela kakega Gomulke, medtem ko je bil Nagy slabič.

Po osvoboditvi Madžarske so Rusi podpirali predvsem komuniste, ki so bili na začetku dobri organizatorji. To je bil tudi vzrok, da so si pridobili precej prištev. Toda podpiranje režima je bilo predvsem oportunistične narave. Na režimski voz so planili tudi nekdanji madžarski nacisti in sploh vse, kar je Marx obeležil kot "lumpen-proletariat", pri čemer ni ideologija igrala nobene vloge. Komunizem kot tak ni naletel na noben odmev, niti ne pri delavcih. Šolski program ni imel velikega vpliva na mladino v marksističnem smislu. Dejstvo, da so otrokom in študentom stalno ponavljali herojske storije, kako so se komunisti v Rusiji obrnili proti zatiralcem ljudskih množic, je spričo slabega življenja, ki so ga ti mladi ljudje lahko opazovali v lastnih družinah in okrog sebe, delovalo baš v nasprotni smeri, kot pa si je režim želel. Mladi ljudje so se vzgajali v duhu herojstva in obrambe ljudskih pravic - in nekako smatrali za svojo dolžnost, da se bore proti zatiralcem. Akcije tajne policije in podpora, ki jo je policija dobivala od vlade, je pritisnila na režim pečat zatiralca, s katerim so ti mladi ljudje želeli končno obračunati. Če bi se upor posrečil in bi prišlo do svobodnih volitev, je težko reči, kak bi bil rezultat ravno zaradi mladine. Ni pa dvoma, in v tem so si bili socialistični in konservativni elementi edini, da bi se gotove stvari ne dale več izbrisati, n.pr. poddržavljanje velikih industrijskih podjetij, razdelitev veleposestev, kmetijske zadruga itd. Pri tem dejstvo, da je 70% Madžarov katolikov, ne bi igralo nobene vloge, ker bi si kakršnakoli katoliška stranka, ki bi propagirala povratek na staro, nakopala na glavo skrajno nepopularnost. Kardinal Mindszenty je bil v tem pogledu sila previden, ko je govoril na radiu. Omenil je sicer ponovno upostavitve nekaterih cerkvenih ustanov in posestev, toda na splošno je njegov govor izpadel pomirljivo. Kardinal se gotovo ni izkazal kot kak politik.

Titov primer je imel nekaj vpliva na mišljenje komunistov, kar se tiče decentralizacije v gospodarstvu, delavskih svetov itd. Njegov primer je prišel prav nekaterim komunistom, ki so sovražili Ruse, da so dokazovali ljudem, da so možni tudi dobri "nacionalni komunisti". Toda, kar se tiče širokih ljudskih množic, za nje je Tito samo "mali Göring".

Vzrok velikemu številu beguncev je predvsem strah zaradi negotove bodočnosti. Ljudje smatrajo, da jih bodo Rusi odpeljali ali pa ubili, če ne bodo delali za režim - a če bodo delali, jih bodo morda ubili borci za svobodo. Madžarski Odbor v izgnanstvu ima samo simbolično vrednost in lahko igra vlogo nekakega posredovalca, pa še to zavisi od stališča zapadnih sil. Ako bi Madžarska bila osvobodjena, bi bil ta odbor sicer doma lepo sprejet, toda to bi bilo tudi vse.

Ali bi ruske intervencije ne bilo, ako se Anglija in Francija ne bi zapletle v sueško afero je težko reči. Rusi na začetku gotovo niso vedeli, kaj naj store - toda ako bi zapadne sile izdale izjavo, v kateri bi jasno povedale, da n.pr. smatrajo Madžarsko za del svojega varnostnega pasu ali kaj podobnega, potem bi se Rusi morda premislili odn. vsaj dvakrat pomislili. Tako pa so zapadne sile zavzele nekakšno nevtralnno stališče in pustile Rusom docela proste roke. Bodočnost Kadarjevega režima je sedaj težko prerokovati. Eno je gotovo: ljudje mu ne zaupajo, zlasti ne dokler bodo ruske čete na Madžarskem.

Izpremembe na Poljskem

LUCJAN BLIT je obiskal Varšavo za tri tedne v decembru in ob tej priliki razgovarjal z mnogimi znanci, ki se sedaj nahajajo na visokih upravnih položajih. Svoje vtise, analize in zaključke je objavil tudi v nekaterih angleških časopisih. V svojem predavanju nam je prikazal kolosalno zmedo, ki vlada danes na Poljskem kot rezultat nenadnega vetra svobode. Gomulka je ljubljenec ljudstva, toda vse zavisi od tega, kakšen bo gospodarski položaj. Neka sopotnica na vlakcu se je dobro izrazila, ko je rekla: "Kakšna škoda, da je Gomulko ime Vladislav. Če bi bil Mojzes, bi nas popeljal čez baltiško morje!"

Plače so tako nizke, da morajo ljudje imeti po dve - tri službe, da se lahko preživljajo. Delajo od zgodnjega jutra do poznega večera. Stanovanjske prili-

ke so nevzdržne in primeri, kjer po pet ali šest ljudi spi v isti sobi, neglede na spol, so zelo pogosti. Tatvina je nekako moralno priznana sredstvo v tej borbi za samoohranitev in ljudje se pri tem niti ne opravičujejo. Nasprotno, javno priznavajo, da kradejo. Lahko si je zato predstavljati težave, na katere bo režim naletel, ko bo skušal izgraditi nek nov gospodarski sistem in solidno gospodarstvo.

Kot v ostalih satelitih, tako je tudi na Poljskem igrala tajna policija največjo vlogo. Pri tem je najvažnejše to, da je bila ta tajna policija pod neposrednim nadzorstvom sovjetske NKVD. Ko je NKVD-ju načeloval Beria, je zagotovil, da so na vrhovne položaje prišli njegovi ljudje ne le v Rusiji marveč tudi na Poljskem. Po padcu Berie, ko je njegove dokumente dobil v roke Hruščev, se je pričelo veliko čiščenje. Agenti Berie so bili poklicani v Moskvo eden za drugim in izginili brez sledu. Eden izmed njih, Švjatlov, pa je rajše pobegnil na Zapad in pod okriljem Amerikancev izdal knjigo o poljski tajni policiji, kateri je bil s tem zadan smrtni udarec. Gomulka je spregovoril pred partijskimi aktivisti in razkril, kar je še bilo treba razkriti. Rezultat je bil, da je tajna policija docela izgubila svojo moč in da so se Poljaki naenkrat počutili osvobodjene strahu.

Ta svoboda se ni ustavila samo pri navadnih ljudeh, marveč je tudi globoko načela same komunizma. Medtem ko jim je bilo dotlej dovoljeno govoriti in pisati zgolj to, kar je kdaj izustil Marx, Lenin ali Stalin (podobno kot komunisti v Rusiji za časa Stalina), - in kar so študentje nazivali "iz imperija citatov" - so sedaj naenkrat začeli objavljati dela vseh mogočih komunističnih piscev, pravo vernih in heretikov (kot n.pr. Buharina in Roze Luxemburg, ki je opozarjala Lenina, da obstoja nevarnost, da bo prišlo do diktature partije nad delavskim razredom), s pojasnilom, da hočejo vedeti vse o socializmu in komunizmu. Odnosno kot je rekel urednik varšavskega mladinskega časopisa: "Izgovor, da je bil za vse odgovoren Beria, more zadovoljiti ruske otroke; izgovor, da je bil za vse odgovoren Stalin, more zadovoljiti samo poljske bedake; a kar je potrebno raziskati, je vprašanje, kaj je napačnega s sistemom, ki ga je upostavil Lenin."

19. oktober 1956. se smatra za dan "poljske revolucije". Gomulka se ni hotel oprijeti nobenega posla v partiji, dokler ga partija ni sprejela za voditelja. To da omahovanju partijcev je bilo na mah konec, ko se je tik pred zasedanjem centralnega komiteja razvedelo, da so Hruščev in drugi sovjetski voditelji na poti iz Moskve v Varšavo, da preprečijo event. izvolitev Gomulke na čelo partije. Ko je Hruščev prispel na varšavsko letališče, ga je sprejela delegacija na čelu z Gomulko, kar je Hruščeva tako razkačilo, da je zavpil nad Gomulko: "Ti si se prodal Amerikancem in Zionistom!" in se sploh ni hotel rokovati z njim. Toda Poljaki niso odpeljali ruske goste na sedež partije k zasedanju CK, marveč v hotel Belveder, ki je bil obkrožen s poljskimi tanki. Tako se je odločila usoda Poljske. Poljski tanki okrog Belvedera in ruski tanki okrog Varšave. Gomulka je jasno dal Hruščevu na znanje, da je Varšava že enkrat leta 1944. bila porušena do tal in da se Poljaki ne bodo obotavljali ta dogodek ponoviti. Naslednje jutro so Rusi odšli domov praznih rok.

Gomulkinemu režimu grozi več nevarnosti. Prva je nedvomno slab gospodarski položaj, ki se ga ne bo dalo popraviti brez pomoči od zunaj. Druga nevarnost je delovanje pro-sovjetskih grup v partiji, ki imajo podporo sovjetske ambasade v Varšavi. Tretja nevarnost grozi s strani tisočev ljudi, ki so jih izločili iz tajne policije in ki imajo interes na tem, da se povrnejo stari časi. Četrta nevarnost predstavlja nezaposlenost deset tisočev ljudi, ki so izgubili službe z ukinitvijo 10 partijskih oddelkov, ki so nadzorovali vladne ustanove in državne uradnike. Ostali so samo 4 partijski uradi, tako za propagando, organizacijo in podobno. 90% sekretarjev lokalnih partijskih komitejev v državi je bilo odstavljenih.

V razpravi je g. Blit izjavil, da bi morala Britanija, kakor tudi druge zapadne velesile, ki to premorejo, pojačati trgovinske stike s Poljsko, kakor tudi nuditi ekonomsko pomoč in kredite. V nasprotnem slučaju bo Poljska padla pod sovjetsko dominacijo, ker bodo "staliniistični" elementi hujskali ljudi proti Gomulki. Poljska potrebuje predvsem predmete široke potrošnje, rudarske stroje in poljedeljsko orodje. Izgleda, da bo Amerika to potrebo do neke mere razumela.

Podporo, ki jo zaenkrat Gomulka uživa s strani Cerkve, je g. Blit razložil s tem, da kardinal Wyszynski izhaja iz delavske družine in da se je vedno smatralo, da stoji na levem krilu katoliške stranke. Nekakšen delovni sporazum med njim in Gomulko je bil ustvarjen brez neposrednega stika. Centralna mladinska organizacija je bila prva, ki je izmenjala svoje vodstvo. Njej so sledili sindikati, ki so izvolili docela nove ljudi v svoj centralni odbor. Kot na Madžarskem, so tudina

Poljskem dobili Rusi isto lekcijo, kar se tiče oborožitve satelitov. Vojska je proti-ruska in na strani Gomulke, zlasti še odkar so morali Rusi odpoklicati svo je oficirje.

Teza, da so Poljaki hočeš-nočeš navezani na Ruse zaradi Nemcev, od katerih so dobili Vzhodno Prusijo, Šlezijo itd. po zadnji svetovni vojni, drži samo do neke mere, kajti vsi znaki kažejo, da zapadni Nemci vse bolj razumejo poljsko stališče. Dejstvo je celo, da so Poljaki sedaj začeli dobivati zahodno-nemške kredite v trgovinski izmenjavi. Poljaki sami ne menijo, da predstavlja Nemčija zanje resno nevarnost. (O tem je več govoril g. Lowenthal, kar bom poročal prihodnjič.) Poleg tega so odnosi med poljskimi in vzhodno-nemškimi komunisti zelo slabi.

Poljski komunisti menijo, da se jim ni treba kaj naučiti od Tita. Gomulka je sicer dal prijateljske izjave dopisniku BORBE, toda to samo zato, da pokaže, da mu je na koncu koncev Tito vendar ljubši kot pa kak konservativen buržuj. Toda aretacija Milovana Djilasa je napravila na Poljskem zelo slab vtis - saj ima da nes Poljska polno Djilasov...

I. Stanič

JUGOSLOVANSKA KRONIKA

Kot je poznano bo Vel. Britanija zmanjšala število svojih čet v Nemčiji. Pri zadeta bo tudi "podporna armada" kakih 80.000 civilov, od katerih jih je okrog 21.000 Poljakov, Jugoslovanov in Ukrajincev.

Marilyn Monroe in njen mož Arthur Miller sta odklonila povabilo, da se udeležita predstav Millerjevih iger v Beogradu.

Jugoslovanski Aerotransport in British European Airways sta sklenila pogodbo o zračnem prometu med Beogradom in Londonom za dobo tekočega leta.

Titov rojstni dan, 25. maj, so proglasili za Dan Mladosti. Mladinske tekme bodo prirejene vsako leto med 19. in 25. majem.

Do 1. februarja t.l. je pribežalo v Jugoslavijo 15.321 madžarskih beguncev. Na zaj se jih je vrnilo 976. Za emigracijo v Združene države se jih je priglasilo 4.593, za Kanado 2.113, za Avstralijo 2.236, in nekaj malega za druge države. Doslej jih je dejansko emigriralo samo 214.

Volitve v novo jugoslovansko narodno skupščino se bodo verjetno vršile enkrat med 23. februarjem in 23. marcem 1958.

V Kairu je začela izhajati revija "Jugoslavija" v arabščini, ki jo urejuje titovski Informacijski center v Kairu.

Spomladi se bo Jugoslavija udeležila velesejmov v Leipzigu, Frankfurtu n/M.,

New Yorku, Milanu, Casablanci in Poznaju.

400 jugoslovanskih gradbenih delavcev bo odšlo letos na specializacijo v tujino. Največ v Nemčijo in v Švico.

PLOŠČA PEVSKEGA ZBORA KOROTAN

Omenjeno ploščo lahko nabavite pri uravi KLICA TRIGLAVA za 25/- odn. neposredno pri Pevskem Zboru Korotan, 1032 East 74th Street, Cleveland 3, Ohio, USA, za 3 in pol dolarja.

UMETNIŠKA LOTERIJA

Slovenska kulturna akcija v Buenos Airesu prireja umetniško loterijo pod geslom: V VSAKO SLOVENSKO STANOVANJE - CIM VEČ SLOVENSKIH UMETNIN! Med dobitki je več kot 20 kipov in slik slovenskih izseljenskih umetnikov, poleg tega še pet kompletnih zbirk vseh dosedanjih izdanj SKA.

Srečke po 5 šilingov kupite v Slovenski pisarni, Slovenski Dom, 62 Offley Road, London, S.W.9.

SLOVENSKO DRUŠTVO "SLOGA"

Kot smo že poročali, se je v Kanadi ustanovilo novo slovensko društvo SLOGA, katere naslov je: 198 Balsam Ave., S. - Hamilton, Ontario.

V tričlanski odbor so bili izvoljeni: Dušan Horvat, predsednik; Aloj Pekošek, tajnik, in Janko Šurina, blagajnik. Društvo želi pomagati članom in nečlanom v neprilikah in sklepati prijateljske vezi.

KLIC TRIGLAVA izdaja SLOVENSKA PRAVDA. Njeno mišljenje predstavljajo samo oni pri spevki, ki so podpisani od Izvršnega odbora. - Naslov časopisa je: BM/TRIGLAV, London, W.C.1. - Izhaja vsako prvo in tretjo soboto v mesecu. Naročnina: 24/- letno. -